

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jaromíra Jirsy jako soudce zpravodaje a soudců Tomáše Lichovníka a Vladimíra Sládečka o ústavní stížnosti stěžovatele **J. P.**, zastoupeného Mgr. Václavem Němcem, advokátem se sídlem v Ostravě, Roháčova 3339/5, proti jiným zásahům orgánů veřejné moci spočívajícím v nečinnosti Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1, Městského státního zastupitelství v Praze, Městského soudu v Praze ve věci vedené pod sp. zn. 3 T 4/2019 a Vrchního soudu v Praze, za účasti **Vrchního soudu v Praze, Městského soudu v Praze, Městského státního zastupitelství v Praze a Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1**, jako účastníků řízení, takto:

- I. Postupem Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1 a Městského státního zastupitelství v Praze bylo porušeno právo stěžovatele na projednání věci bez zbytečných průtahů zaručené v článku 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a v článku 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.**
- II. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.**

Odůvodnění:

I. Vymezení věci a stížnostní námítky

1. Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 1 (dále jen „státní zastupitelství“) zahájilo usnesením sp. zn. SV 27/2013 ze dne 31. října 2013 trestní stíhání stěžovatele – policisty, který byl současně vzat do vazby. Po propuštění z vazby s ním zahájil Útvar odhalování korupce a finanční kriminality (dále jen „služební orgán“) usnesením č. j. OKFK-5319/ČJ-2013-2500KR ze dne 16. prosince 2013 řízení o zproštění výkonu služby podle § 40 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o služebním poměru“); rozhodnutím ředitele služebního orgánu ze dne 27. ledna 2014 byl výhradně pro uvedené trestní stíhání stěžovatel služby zproštěn. Proti rozhodnutí o zproštění služby podal stěžovatel stížnost, která byla usnesením Policejního prezidia Policie České republiky (dále jen „policejní prezidium“) č. j. PPR-7291-9ČJ-2014-990131 ze dne 13. května 2014 zamítnuta. Následná správní žaloba byla zamítnuta usnesením Městského soudu v Praze (dále je „soud prvního stupně“) č. j. 3 AD 12/2014-72 ze dne 17. srpna 2016. Stěžovateli tak bylo znemožněno vykonávat dosavadní povolání.

2. Od zahájení trestního stíhání stěžovatele do podání obžaloby dne 14. listopadu 2019, tj. po dobu šesti let, byly provedeny výslechy dvanácti svědků a dvou obviněných. Obžalobu soud prvního stupně dne 17. prosince 2019 vrátil státnímu zastupitelství k došetření, což státní zástupce napadl stížností, kterou Vrchní soud v Praze (dále jen „stížnostní soud“) dne 11. března 2020 zamítl. Státní zástupce Městského státního zastupitelství v Praze (dále jen „vyšší státní zastupitelství“) podal novou obžalobu dne 14. září 2020 – obsahově shodnou, nyní již mimo režim „Důvěrné“. Usnesením

sp. zn. 3 T 4/2019 ze dne 9. prosince 2020 soud prvního stupně zastavil trestní stíhání; stížnostní soud usnesením sp. zn. 2 To 8/2021 ze dne 22. dubna 2021 vyhověl stížnosti státního zástupce a nařídil soudu prvního stupně ve věci dále jednat a rozhodnout.

3. Stěžovatel namítá, že v jeho věci nebylo ani po téměř osmi letech nařízeno hlavní líčení, nemůže vykonávat svoji práci a v trestním řízení vznikly značné a neodůvodněné průtahy. Již v roce 2014 přitom dozorový státní zástupce konstatoval, „že *doba trvání vyšetřování (nyní více než 11 měsíců) neodpovídá skutkové i právní složitosti tohoto případu*“. Stěžovatel se na Ústavní soud obrátil opakovaně a jeho ústavní stížnosti byly jako zjevně neopodstatněné odmítnuty usneseními sp. zn. II. ÚS 1890/15 ze dne 16. února 2016 a sp. zn. IV. ÚS 4272/16 ze dne 25. dubna 2017.

4. Stěžovatel opakovaně namítá neúměrnou délku řízení, kterou nezavinil. Je přesvědčen, že nelze zohlednit potíže znalců, jejichž nezbytné zkoumání bylo nesprávně odkládáno, a k tíži orgánů činných v trestním řízení jde i nezákonné provedení výslechu utajovaného svědka v režimu neodkladného a neopakovatelného úkonu, aniž by pro takový postup existoval relevantní důvod, i to, že státní zastupitelství bezdůvodně utajovalo spis, což mu vytkly i obecné soudy. Státní zástupce vyššího státního zastupitelství, který v jeho věci podal obžalobu, proti němu v letech 2017 a 2018 dvakrát nezákonně zahájil další trestní stíhání (sp. zn. KSV 2/2016); v obou případech Vrchní státní zastupitelství v Praze usnesení o zahájení trestního stíhání zrušilo a věci byly odloženy.

5. V postupu orgánů činných v trestním řízení ve své věci spatřuje stěžovatel zásah do práva na projednání věci v přiměřené lhůtě, zakotvené v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Stěžovatel požaduje, aby Ústavní soud vyslovil porušení uvedených práv a dále, že postupem dotčených orgánů bylo porušeno i jeho právo na svobodnou volbu povolání a možnost získávat prostředky prací garantované v čl. 26 odst. 1 Listiny.

II. Vyjádření účastníků řízení a replika

6. Ústavní soud požádal o vyjádření státního zastupitelství, vyššího státního zastupitelství a soudu prvního stupně:

7. Státní zástupce státního zastupitelství se vyjádřil k době od rozhodnutí Ústavního soudu ve věci sp. zn. IV. ÚS 4272/16 do ukončení vyšetřování a předložení věci dozorovému státnímu zastupitelství, tj. od dubna 2017 do 30. července 2019. Konstatoval potíže s vyhodnocením znaleckého posudku (absence softwarového vybavení) a jeho doplněním, jakož i s nahlížením do utajovaného spisu v režimové místnosti České advokátní komory. Koncem roku 2017 byly po skončení vyšetřování vráceny stěžovateli některé věci; první usnesení státního zastupitelství o vrácení bylo ke stížnosti stěžovatele zrušeno. Při nahlížení do spisu namítl stěžovatel nedostatky znaleckého posouzení a požádal o vyhotovení kopie spisu, což bylo s ohledem na stupeň utajení řešeno s Národním bezpečnostním úřadem a bezpečnostním ředitelem Ministerstva spravedlnosti; kopie spisu byla vyhotovena a zpřístupněna v září 2018. Spoluobviněný podal v prosinci 2018 a v únoru 2019 další námítky ke znaleckému posudku, k nimž se znalec vyjádřil v květnu 2019; poté následoval návrh na podání obžaloby. S ohledem na uvedené okolnosti je státní zástupce přesvědčen, že délka řízení byla ovlivněna objektivními okolnostmi, a proto navrhuje ústavní stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou. Závěrem státní zástupce poukázal na ustanovení § 39 odst. 3 trestního

zákoníku, podle něhož soudy při rozhodování o trestu zohledňují délku řízení, a dále na možnost domáhat se náhrady za nepřiměřeně dlouhé řízení podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

8. Městský státní zástupce v Praze (dále jen „městský státní zástupce“) ve vyjádření konstatoval nepřiměřenou délku trestního stíhání s ohledem na právní a skutkovou složitost případu, vyloučil však, že by šlo o nečinnost úmyslnou. Hlavní příčinu značné délky řízení spatřuje v nutnosti nakládat s některými nosiči důkazů v příslušném režimu utajení. Bylo třeba pracovat s velkým množstvím šifrovaných dat, prolomit přístupová hesla při zjevné technologické a softwarové zaostalosti a kapacitní nedostatečnosti pracoviště. Souběžně byly nalezeny také soubory svědčící pro důvodné podezření o další trestné činnosti a zjištěny informace klasifikované Bezpečnostní informační službou jako ‚Přísně tajné‘, s nimiž bylo nutno nakládat zákonem stanoveným způsobem. Vzhledem k tomu, že se nepodařilo přikázat věc jinému orgánu, bylo nutno iniciovat bezpečnostní řízení o udělení prověrky dozorujícímu státnímu zástupci na vyšší stupeň utajení. Znalci nebyli schopni dokončit své posudky ve stanoveném termínu, a to i pro nesoučinnost stěžovatele. Rovněž prostudování spisu po skončení vyšetřování trvajícím více než 12 měsíců bylo spojeno s uvedenými technickými komplikacemi a způsobeno ne vždy relevantními požadavky obhajoby. Podle městského státního zástupce ani nestandardní délka řízení nepředstavuje nepřijatelný zásah do práv stěžovatele; s výjimkou prvních několika týdnů, kdy byl stěžovatel stíhán vazebně, nebyl omezen na svých právech, včetně práva na svobodnou volbu povolání.

9. Předsedkyně senátu soudu prvního stupně uvedla ve vyjádření, že v řízení soud neporušil právo stěžovatele na rozhodování bez zbytečných průtahů a navrhla ústavní stížnost v této části zamítnout. Původní obžaloba byla podána v utajovaném režimu, ačkoliv k tomu nebyl důvod, věc byla vrácena a nová obžaloba již byla mimo uvedený režim. Soud prvního stupně zastavil trestní stíhání především s ohledem na skutečnost, že obžaloba byla založena zejména na výpovědích utajovaných svědků, což považoval za porušení „férového“ procesu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy, i s ohledem na nálezy sp. zn. III. ÚS 499/04 ze dne 9. února 2006 (N 36/40 SbNU 303), neboť vrácení věci k došetření by nebylo efektivní, a to i pro časový odstup a z toho plynoucí nemožnost zajistit nové důkazy. Po vrácení věci stížnostním soudem bylo nutno zajistit výslechy v utajovaném režimu. Poté, co kvůli výslechu dalšího svědka bylo řízení odročeno na 29. a 30. listopadu 2021, soud prvního stupně stěžovatele rozsudkem sp. zn. 3 T 4/2019 ze dne 30. listopadu 2021 obžaloby zprostil, neboť nebylo prokázáno, že se stíhaný skutek stal. Předsedkyně senátu soudu prvního stupně odkázala i na rozhovor obhájce stěžovatele pro média ze dne 27. srpna 2021, v němž advokát uvedl, že *„paní předsedkyně poměrně rychle trestní řízení vede k nějakému skončení...“*.

10. V replice stěžovatel k vyjádření státního zastupitelství uvedl, že nesouhlasí s tvrzením o těžkostech s vypracováním znaleckého posudku, neboť ten nebyl pro věc potřebný, neměl spojitost s vyšetřovanou věcí a nebyl důkazem v řízení, pouze byl použit pro další trestní stíhání stěžovatele, posléze zrušená, za což bylo stěžovateli poskytnuto odškodnění. Rovněž předestřené požadavky na kopírování spisu považuje stěžovatel za nepřiměřené, neboť velkou část spisu tvořily neutajované výpisy či novinové články. Stěžovatel dále uvádí, že výslechy svědků, které opakovaně a bezvýsledně navrhoval, navrhl provést u soudu i státní zástupce. Další návrhy, jimiž se státní zastupitelství snažilo

o protahování řízení, však soud prvního stupně neakceptoval. Konstatoval-li městský státní zástupce neúměrnost délky řízení neodpovídající právní a skutkové složitosti případu, mělo to vést k ukončení věci mnohem dříve. Podle stěžovatele průtahy nadále pokračovaly i po vrácení věci soudem prvního stupně státnímu zastupitelství, byla-li věc vrácena 17. prosince 2019 a nová obžaloba shodného obsahu jen mimo utajovaný režim byla podána až 14. září 2020; rovněž odvolání proti zprošťujícímu rozsudku podal státní zástupce až poslední den lhůty. Ve vztahu k postupu soudu prvního stupně stěžovatel konstatuje v replice rychlost jak v nařízení jednání, tak i v rozhodnutí a vyhotovení rozsudku; v postupu soudu prvního stupně tedy průtahy nespátřuje.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

11. V ústavní stížnosti splňující požadavky kladené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), řádně zastoupený stěžovatel namítá jiný zásah orgánů veřejné moci spočívající v nepřiměřené délce řízení orgánů činných v trestním řízení v jeho věci.

12. Ústní jednání Ústavní soud nekonal, neboť od něj nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu); skutková zjištění i právní argumentace potřebné pro posouzení Ústavního soudu jsou zřejmé z písemných podání účastníků.

IV. Vlastní posouzení věci

a) Průtahy v řízení před podáním obžaloby

13. Podle čl. 38 odst. 2 Listiny má každý právo na projednání věci bez zbytečných průtahů, tedy v přiměřené lhůtě; obdobně i podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

14. Problematikou nepřiměřené délky řízení se Ústavní soud zabýval opakovaně, a to dokonce i v případě stěžovatele. Jak již bylo výše uvedeno, stěžovatel se obrátil na Ústavní soud s námitkou průtahů v řízení již v minulosti, naposledy dne 30. prosince 2016, a jeho ústavní stížnost byla usnesením sp. zn. IV. ÚS 4272/16 ze dne 25. dubna 2017 odmítnuta jako zjevně neopodstatněná. Ústavní soud tehdy konstatoval dostatečnou aktivitu orgánů činných v trestním řízení (řízení se týkalo utajovaných informací, jeden znalecký posudek byl již vypracován, další byly zadány); evidentní bylo povědomí státních zástupců o délce řízení i jejich snaha dosáhnout účelu efektivního trestního řízení. Přesto trvalo dalších více než třicet měsíců, než byla podána obžaloba, kterou soud prvního stupně státnímu zastupitelství vrátil a nová obžaloba, která se již netýkala utajované věci a již se obecné soudy zabývaly, byla podána až v září 2020.

15. Z judikatury Ústavního soudu [například nálezy sp. zn. II. ÚS 445/98 ze dne 12. května 1999 (N 73/14 SbNU 117), sp. zn. III. ÚS 75/04 ze dne 5. října 2004 (N 140/35 SbNU 3)] či Evropského soudu pro lidská práva [například rozsudky Pélissier a Sassi proti Francii (stížnost č. 25444/94) ze dne 25. března 1999, Punzelt proti České republice (stížnost č. 31315/96) ze dne 25. dubna 2000] vyplývá, že „přiměřenost délky řízení“ nelze vyjádřit numericky, neboť je podmíněna okolnostmi konkrétního případu, charakterem a složitostí věci, chováním účastníků i příslušných orgánů veřejné moci a korektností jejich postupu při projednávání věci.

16. Pro posuzování průtahů v řízení není rozhodující, zda jsou případné průtahy způsobovány subjektivním či objektivním faktorem stojícím na straně orgánu veřejné moci (právní úprava, nedostatečné administrativní či technické zázemí), neboť státní moc jako celek má jednotlivci garantovat ochranu jeho práv, včetně včasnosti ukončení řízení. Pro jednotlivce není podstatné, jaké příčiny vedly k pomalému vyřízení věci, je ale důležité, spočívají-li průtahy jen ve výkonu státní moci, nebo jsou-li vyvolávány též účastníky [srovnej nálezn. sp. zn. I. ÚS 296/04 ze dne 4. srpna 2004 (N 107/34 SbNU 121)].

17. V případě trestního řízení může být významný pro posouzení přiměřenosti jeho celkové délky například počet spoluobviněných, teritoriální a časový rozsah trestné činnosti či mezinárodní prvek věci. Složitostí věci lze odůvodnit pouze nutnost řádné činnosti orgánů činných v trestním řízení, nikoliv jejich nečinnost nebo činnost neefektivní. Jelikož je trestní řízení ovládáno zásadou presumpce nevinny, je rychlost trestního řízení třeba přizpůsobit také ústavně zaručeným právům stěžovatele, plynoucím i z trestního řádu. Naopak státu nelze přičítat k tíži prodloužení délky řízení, způsobené uplatňováním procesních práv obviněného, a je třeba vždy zkoumat, zda orgány činné v trestním řízení konaly v dané věci plynule.

18. Měřítkem přiměřenosti a celkové spravedlnosti je rovněž doba do vydání konečného rozhodnutí: čím je delší, tím více se rozostřují kontury spravedlnosti v očích účastníků řízení i vnímání nezúčastněnými osobami, a oslabuje se tak důvěra ve státní moc. Jinými slovy nepřiměřená délka řízení se přímo odráží v důvěře občana ve stát, jeho instituce a v právo, což je základní podmínka pro fungování legitimního demokratického právního státu [viz nálezn. sp. zn. III. ÚS 1094/09 ze dne 23. září 2009 (N 209/54 SbNU 575)].

19. V projednávaném případě je zjevné, a konstatoval to (opakovaně) i ve svém vyjádření městský státní zástupce, že délka řízení neodpovídá právní a skutkové složitosti věci. Stěžovateli nelze klást k tíži ani vyšetřování v režimu utajení a z toho plynoucí komplikace, neboť je úkolem státu vytvořit nástroje, kterými zajistí plnění povinností vyplývajících z jeho zákonů [srovnej nálezn. sp. zn. I. ÚS 641/04 ze dne 19. ledna 2005 (N 10/36 SbNU 115)]. Uplynulo-li od zahájení trestního stíhání (31. října 2013) do podání obžaloby (14. listopadu 2019, respektive 14. září 2020) bezmála sedm let, nelze uvedenou dobu považovat za přiměřenou, bez ohledu na možné objektivní překážky, které státním zastupitelstvím bránily řízení ukončit. Za této situace Ústavní soud dospěl k závěru, že řízení probíhalo nepřiměřeně dlouho a postupem orgánů činných v trestním řízení před podáním obžaloby byla porušena práva stěžovatele zakotvená v čl. 38 odst. 2 Listiny a v čl. 6 odst. 1 Umluvy. Každý má právo, aby trestní řízení vedené proti němu bylo projednáno a ukončeno v přiměřené lhůtě, a to bez ohledu na překážky, které orgánům činným v trestním řízení klade stát příslušnými právními předpisy.

b) Průtahy v řízení před soudy

20. Oproti tomu tvrzení stěžovatele o průtazích způsobených postupem obecných soudů považuje Ústavní soud za nepřijatelné. Namítá-li účastník řízení průtahy v řízení před obecnými soudy, je s ohledem na subsidiaritu ústavní stížnosti nezbytné vyčerpat veškeré procesní prostředky, které mu přísluší – jde o stížnost na průtahy nebo návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu podle § 174a zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů. Takový návrh však stěžovatel neučinil, a proto je nutno na námitku ve vztahu k obecným soudům hledět jako na

nepřípustnou podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, neboť stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně práva poskytuje, a v této části byla ústavní stížnost odmítnuta jako nepřipustná podle § 43 odst. 1 písm. e) téhož zákona.

c) Volba povolání

21. Stěžovatel dále tvrdí, že postupem státních zastupitelství, obecných soudů a policejního prezidia bylo porušeno jeho právo na svobodnou volbu povolání. O zproštění výkonu služby rozhodl služební orgán a policejní prezidium. Z ústavní stížnosti je zjevné, že proti rozhodnutí služebního orgánu podal stěžovatel stížnost a následně správní žalobu, o které rozhodl soud prvního stupně dne 17. srpna 2016; proti takovému konkrétnímu rozhodnutí orgánu veřejné moci bylo možno brojit (po vyčerpání všech procesních prostředků) rovněž ústavní stížností. Jelikož stěžovatel neoznačil dotčené rozhodnutí v petitu ústavní stížnosti, není ani zřejmé, vyčerpal-li veškeré procesní prostředky, které mu zákon k ochraně práv poskytuje, a proto je v této části ústavní stížnost také nepřipustná.

V. Závěr

22. Ústavní soud na základě výše uvedených důvodů ústavní stížnosti částečně vyhověl a deklaroval nepřiměřenost doby přípravného řízení podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu pro porušení čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Za situace, kdy nepřiměřenou dobu trvaly úkony před podáním obžaloby, nebylo by vyslovení výroku nepokračovat v průtazích podle § 82 odst. 3 písm. b) zákona o Ústavním soudu adresováno orgánu veřejné moci, který průtahy způsobil [obdobně viz nálezy sp. zn. I. ÚS 296/04 či sp. zn. III. ÚS 75/04 ze dne 5. října 2004 (N 140/35 SbNU 3)]. Ve zbývajících částech proto byla ústavní stížnost odmítnuta jako nepřipustná podle § 43 odst. 1 písm. e) tohoto zákona.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 29. března 2022

Jaromír Jirsa
předseda senátu